

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВОВІ ОСНОВИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ”

Харків
2013

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВОВІ ОСНОВИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 5 від 29.01.2013 р.)*

**Харків
2013**

Програма навчальної дисципліни “Правові основи оперативно-розшукової діяльності” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.03040101 “Правознавство”) / уклад.: Ю. М. Грошевий, С. О. Гриненко, О. В. Капліна та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 11 с.

У к л а д а ч і : Ю. М. Грошевий,
С. О. Гриненко,
О. В. Капліна,
С. Б. Фомін,
О. Г. Шило

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 2 від 14.02.2013 р.)*

ВСТУП

З набранням чинності новим КПК України кардинальних змін зазнало не лише кримінальне процесуальне законодавство, а й законодавство, яке регламентує проведення оперативно-розшукової діяльності. Дізнання як початковий етап досудового розслідування, на якому відповідні державні органи та посадові особи могли здійснювати оперативно-розшукові заходи та невідкладні слідчі дії з метою припинення злочину, пошуку та закріплення його слідів, встановлення особи, яка вчинила злочин, залишилося в минулому. ОРД стала передувати кримінальному провадженню. В новому КПК України з'явився комплекс негласних слідчих (розшукових) дій, який значно розширив процесуальні можливості слідчого та прокурора по збиранню доказів.

Основними завданнями оперативно-розшукової діяльності згідно з чинним законодавством є профілактика кримінальних правопорушень, пошук і фіксація фактичних даних про злочини, які можуть використовуватися як приводи та підстави для початку досудового розслідування, забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, учасників кримінального провадження, членів їх сімей та близьких родичів.

Крім того, відповідно до ст. 99 КПК України матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, за умови відповідності вимогам, що висуваються КПК України до документів, можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України є суб'єктами кримінального процесу і ефективна їх взаємодія з слідчим

є однією із заporук успішного розслідування. Але така взаємодія можлива лише у тих випадках, коли слідчий, прокурор або суддя розуміють смисл оперативно-розшукової діяльності як специфічного виду державно-правової діяльності, повноваження оперативно-розшукових органів та їх можливостей з отримання інформації, яка б мала значення для кримінального провадження, видів оперативно-розшукових заходів, порядку їх провадження і, найголовніше, доказового значення даних, що отримані в результаті провадження ОРД.

Саме з цією метою кафедрою кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” викладається навчальна дисципліна “Правові основи оперативно-розшукової діяльності”, яка розрахована на студентів денної форми навчання факультету, що готує слідчі кадри для органів МВС України, та студентів заочної форми навчання слідчо-криміналістичної спеціалізації.

Дана дисципліна передбачає три форми навчання: лекційну, самостійну та практичні заняття. Під час самостійної роботи студенти мають опрацьовувати відповідні розділи навчальних посібників і рекомендованої літератури, ознайомлюватися з необхідними нормативними актами, у тому числі підзаконними, рішеннями Європейського суду з прав людини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Правові основи оперативно-розшукової діяльності” студенти повинні:

– **знати** визначення оперативно-розшукової діяльності та її принципи; перелік та повноваження суб’єктів, які вправі проводити ОРД; форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами; визначення та види оперативно-розшукових заходів; підстави та порядок їх проведення; основні напрями реалізації результатів оперативно-розшукової діяльності; основні точки зору науковців з приводу природи оперативно-розшукової діяльності та системи її принципів;

– **вільно орієнтуватися** у законодавстві, яке регулює оперативно-розшукову діяльність, та бачити перспективи його

розвитку; підходах щодо використання результатів ОРД у кримінальній процесуальній діяльності; практиці Європейського суду з прав людини щодо міжнародних стандартів у галузі застосування спеціальних засобів розслідування;

– **вміти** в подальшій правозастосовній діяльності правильно організувати взаємодію з органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, та використовувати результати ОРД у процесі доказування у кримінальному провадженні.

З М І С Т

I. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сутність оперативно-розшукової діяльності (ОРД) як специфічного виду державно-правової діяльності, її завдання. Розвідувальна діяльність. Контррозвідувальна діяльність. Оперативно-перевірочна діяльність. Діяльність по розшуку безвісно відсутніх осіб. ОРД у сфері боротьби зі злочинністю та її межі: оперативно-розшукова профілактика злочинів; виявлення і документування злочинів; розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; забезпечення безпеки суб'єктів кримінального судочинства, співробітників розвідувальних органів, осіб, які конфіденційно співробітничать з розвідувальними органами України, членів їх сімей та близьких родичів. Співвідношення з кримінально-процесуальною діяльністю.

Загальна характеристика правових джерел регулювання ОРД та їх класифікація. Конституція України, міжнародні правові акти з прав людини та їх значення для правового регулювання ОРД. Законодавчі, відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти. Рішення Європейського суду з прав людини щодо застосування спеціальних засобів розслідування та їх значення для вдосконалення нормативно-правового регулювання ОРД.

II. ПРИНЦИПИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принципи верховенства права та законності в ОРД. Метод правового регулювання ОРД. Проблема правовідносин в ОРД. Гарантії принципу законності: відомчий контроль, прокурорський нагляд та судовий контроль. Принцип дотримання основоположних прав і свобод людини в процесі здійснення ОРД та стандарти ЄС. Принцип взаємодії оперативних підрозділів з органами управління і населенням. Принцип публічності. Принцип єдності гласних і негласних заходів ОРД, а також

комплексно-системного їх використання. Принцип конспірації. Принцип оперативності.

III. СУБ'ЄКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ

Повноваження оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: карний розшук; Державна служба боротьби з економічною злочинністю; Державна служба по боротьбі з незаконним обігом наркотиків; Державна служба боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; кримінальна міліція у справах дітей; транспортна міліція; спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю; спеціальні підрозділи судової міліції. Служба безпеки України як суб'єкт ОРД. Повноваження оперативних підрозділів податкової міліції. Інші суб'єкти ОРД: підрозділ оперативного забезпечення охорони Управління державної охорони України; Державна прикордонна служба України; оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України; Служба зовнішньої розвідки; розвідувальний орган Міністерства оборони України.

Фактичні передумови, правові засади і напрями взаємодії органів і підрозділів, що здійснюють ОРД, між собою та з іншими державними органами.

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби із злочинністю.

IV. ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ, ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Поняття оперативно-розшукового заходу та його правовий зміст. Класифікація оперативно-розшукових заходів. Разові та тривалі ОРЗ. Гласні та негласні ОРЗ. ОРЗ, проведення яких не потребує будь-якого санкціонування. ОРЗ, що проводяться з

дозволу начальника оперативно-розшукового підрозділу. ОРЗ, які проводяться не інакше як за рішенням суду. Глибокі та поверхневі ОРЗ. Автономні та комплексні ОРЗ.

Опитування та його відмінність від допиту. Оперативна і контрольована закупки, їх види, оформлення результатів та можливість їх використання в якості доказів. Контрольована поставка. Звичайна та підмінна контрольовані поставки. Наведення довідок як ОРЗ, спрямований на одержання інформації про фізичних або юридичних осіб, факти й обставини, що мають значення для вирішення завдань ОРД. Проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, а також оперативне обстеження інших приміщень, споруджень, ділянок місцевості та транспортних засобів. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (оперативне проникнення). Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка. Аудіо-, відеоконтроль особи. Аудіо-, відеоконтроль місця. Спостереження за особою, річчю або місцем. Збір зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Дослідження предметів та документів. Ототожнення особистості. Оперативний експеримент, його відмінність від провокації злочину.

Сприяння громадян оперативним підрозділам. Мотиви співпраці. Гарантії законності та безпеки конфідентів під час негласного співробітництва. Види сприяння.

V. ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОКРЕМИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Підстави проведення ОРД. Порядок заведення оперативно-розшукової справи. Строки ведення оперативно-розшукових справ, порядок їх продовження. Припинення та поновлення обчислення строку ведення оперативно-розшукової спра-

ви. Підстави та порядок закриття оперативно-розшукової справи. Порядок отримання дозволу слідчого судді на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання отриманої інформації. Структура та зміст клопотання оперативного підрозділу до слідчого судді на отримання дозволу для проведення ОРЗ, які тимчасово обмежують права людини. Дотримання режиму секретності під час проведення оперативно-розшукових заходів.

VI. ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначення результатів ОРД, їх характеристика і види.

Основні напрями використання результатів ОРД: як приводи та підстави для початку досудового розслідування; для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні; для попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів, розвідувально-підривних посягань проти України; для розшуку злочинців та осіб, які безвісти зникли; для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України та членів їх сімей; для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів; для інформування державних органів.

Умови, порядок і способи використання результатів ОРД у кримінальному судочинстві. Оформлення результатів ОРД. Прийняття рішення про їх реалізацію. Легалізація оперативно-розшукової інформації та її розсекречування. Порядок передачі матеріалів ОРД органам досудового розслідування. Особливості перевірки і оцінки результатів ОРД слідчим. Способи їх використання для вирішення завдань кримінального судочинства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : моногр. / О. М. Бандурка. – Х.: Золота миля, 2012. – 620 с.

Грошевий Ю. М. Судовий контроль у сфері оперативно-розшукової діяльності / Ю. М. Грошевий, С. В. Єськов. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2009. – 128 с.

Грошевий Ю. М. Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність / Ю. М. Грошевий, С. Б. Фомін. – Х.: Право, 2009. – 100 с.

Зеленецкий В. С. Ведомственный контроль и прокурорский надзор за законностью оперативно-розыскной деятельности / В. С. Зеленецкий, И. Н. Козьяков. – Х.: Восточно-регион. центр гуманитарно-образоват. инициатив, 2003. – 256 с.

Оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін.; за ред. О. М. Джужа. – К.: Прав. єдність, 2009. – 310 с.

Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение): часть первая: [учеб. пособие] / Э. А. Дидоренко, Б. И. Бараненко, В. А. Глазков и др.; под ред. Э. В. Виленской; МВД Украины, Луган. акад. внутр. дел им. 10-летия Независимости Украины. – Луганск: РИО ЛАВД, 2006. – 245 с.

Теория оперативно-розыскной деятельности: учеб. / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 832 с.

Шумилов А. Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности: учеб. для вузов / А. Ю. Шумилов. – 3-е изд., доп. и перераб. – М.: Изд. дом Шумиловой И. И., 2008. – 391 с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВОВІ ОСНОВИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”)

У к л а д а ч і : ГРОШЕВИЙ Юрій Михайлович,
ГРИНЕНКО Сергій Олександрович,
КАПЛІНА Оксана Володимирівна,
ФОМІН Сергій Борисович,
ШИЛО Ольга Георгіївна

Відповідальний за випуск *Ю. М. Грошевий*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2013

Підп. до друку 04.04.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,68. Облік.-вид. арк. 0,3. Вид. № 338.
Тираж 75 прим. Зам. № 4628. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.